

«Når blir dugnadsdykking arbeidsdykking?»

Yrkesdykkerkonferansen 2022
Asbjørn Braanaas, seniorrådgiver- jurist



Hva er problemet?

- Fritidsdykkere utfører type aktiviteter på dugnad, som også utføres av arbeidsdykkere.
- Eksempel:
 - Ryddeaksjon på sjøbunnen langs kysten og i indre havn
 - Utlegging av flytebrygger i båtforening
 - Opphenting av batterier fra sjøbunnen for kystverket.
 - Sporadiske oppdrag med å lete etter ting, eller løsne ting som har satt seg fast o.l.
- Gjelder arbeidsmiljøloven og forskriftene om dykking? Hvem fører tilsyn? Hvem er ansvarlig om noe går galt?

Bakgrunn: Risiko – arbeid og fritid

- Risikoen ved dykkerarbeid er høy.
- Derfor finnes det et detaljert regelverk for å ivareta sikkerheten.
- Regelverket stiller bl.a. krav til kompetanse, bemanning, utstyr, dykkeledelse og skriftlige prosedyrer.
- Med tanke på sikkerheten er det viktig at all arbeidsdykking i Norge følger dette regelverket.

- Dugnadsarbeid:
- Arbeid som folk gjør sammen på fritiden
- for å ivareta en felles privat interesse, ideelt formål e.l.
- Det er lov å ta risiko på fritiden

Arbeidstilsynet og frivillig arbeid

- § 1-2: Loven gjelder for **virksomhet** som sysselsetter **arbeidstakere**.
- Det må være et arbeidstaker – arbeidsgiverforhold
- § 1-8: (1) **Arbeidstaker**: Enhver som utfører arbeid i annens tjeneste og
- (2) **Arbeidsgiver**: Enhver som har ansatt arbeidstaker for å utføre arbeid i sin tjeneste.
- Dugnadsarbeid
- f.eks. på eget idrettsanlegg eller borettslag omfattes ikke.
- Frivillig innsats kan likevel i noen situasjoner komme inn under Arbeidsmiljøloven.

Når er det et arbeidsforhold?

- Hva det kalles ikke avgjørende, det er realitetene som teller.
- Myndighetene skjærer gjennom.
- **Har vedkommende behov for vern?**
- To grunnleggende vurderingstema:
 - Risikoen
 - Om vedkommende har en avhengig og underordnet stilling
- Helhetsvurdering – om den som jobber går inn i en relasjon som tilsvarer et arbeidsforhold.
- 7 «hjelpeskriterier» fra rettspraksis

Musikkorpsdommen

- Høyesterett, Rt. 90 s. 419
- 1987-88 i Rogaland, større ombygging til moderne kjøpesenter.
- musikkorpsmedlemmer og familie som var engasjert i å rive deler av et bygg der det var fare for asbest.
- Bygningsteknisk konsulentfirma; daglige leder og byggeplassingeniør ble ansett som ansvarlig som arbeidsgivere.

Bakgrunn:

- «. . . musikkorpset skulle få i oppdrag å foreta innvendige **rivningsarbeider** i den lave spinneribygningen i den gamle fabrikken. I tillegg til rørsystemer skulle ventilasjonskanaler, indre skillevegger, lysarmaturer og andre gjenstander fjernes. Avtalen ble inngått muntlig mellom korpset og byggeleder B i C. Musikkorpset organiserte selv mindre grupper av **korpsmedlemmer og deres foreldre**, og førte kontroll med hvem som møtte opp og hvor mange timer det ble arbeidet. De yngste korpsmedlemmene var ca 17 år gamle. Arbeidet foregikk **i fritiden, på kveldstid**. Utbetalingen for utført arbeid skjedde samlet til korpset og gikk inn i **korpsets reisekasse**.»

Risiko og underordning:

«Jeg nevner at herredsretten har sett hen til de særlige **faremomenter** rivningsarbeidet innebar, at det ble utført av medlemmer av et musikkorps som var **uten særlige kunnskaper og erfaringer** om et slikt arbeid, og at de overhodet ikke var klar over risikoen for asbest. Det er videre av herredsretten pekt på at B faktisk opptrådte som mellommann i forhold til korpset, og at han for øvrig hadde full **instruksjonsmyndighet** i forhold til de enkelte korpsmedlemmer og foreldre som deltok i arbeidet.»

Pulverisering av ansvar

«Herredsretten bemerker at et annet tolkingsresultat enn det retten var kommet til, ville pulverisere ansvaret og dermed praktisk sett la det forsvinne, noe som er særlig uakseptabelt når man tar i betraktning den åpenbare fare som er forbundet med arbeid med asbestholdig materiale. Jeg tiltrer den helhetsvurdering herredsretten her har foretatt.»

Skiipagurra-dommen : Ikke arbeidsforhold

- Indre Finnmark tingrett 2011; mente at forholdene var annerledes enn i musikkorps-saken:
- Vakthold, rydding m.v.
- At frivillig arbeid ved festivaler i «enda mindre enn annet dugnadsarbeid» kan regnes som arbeidsforhold. Ikke en type arbeid som det normalt betales for.
- Ikke forpliktet til å utføre arbeidet, liten godtgjørelse, enkle og normalt ufarlige oppgaver, ikke behov for instruksjon.
- Ingen representant for stiftelsen ledet og kontrollerte arbeidet.
- Innsats av kort varighet.
- Mange stilte med egne biler og annet utstyr, ulik kompetanse mv. av idealisme.
- Stiftelse hadde tegnet ansvarsforsikring

Kystverket – fjerning av gamle batterier.

- Forespørsel fra Kystverket, svarbrev 19.07.2016.
- Ca. 500 lokasjoner – engangsbatterier bruk og kast over mange år. Også kvikksølv og bly.
- Opprydding av betydelig målestokk, varierende risiko.
- Godtgjørelse til dykkerklubbene.
- Arbeidstilsynet : «Regelverket om arbeidsdykking kan godt tenkes å komme til anvendelse på denne type ryddeaksjoner. I utgangspunktet er det Kystverket og dykkerklubbene selv som må vurdere dette og sørge for at aktivitetene holde seg innenfor lovens krav»

Søgne dykkerklubb

- Tilsyn 02.03.2018
- Merke og fjerne eierløse båter på havbunnen langs Agder-kysten
- Avtale med arbeidsdykkerfirma XX
- Det ble opplyst at klubbmedlemmene kun merket båtene med GPS og ballonger, og at dykkerklubben ikke har deltatt i stropping og heving av båtene. Pålegg ikke gitt.
- Under tilsynet opplyste også å ha deltatt i andre ryddeaksjoner: plukket søppel i havneområder. Søppelet samlet i bigbag-sekker på bunnen. Det var gjort risikovurdering og lagt prosedyrer.
- Arbeidstilsynet bemerket risikoen ved arbeid i havneområder og at man må vurdere å engasjere yrkesdykkere.

Norsk Sportsdykkerforbund - ryddeaksjoner

- Spørsmål til Arbeidstilsynet, svar i brev 10.05.2016.
- Organiserte aksjoner for rydding av søppel på bunnen, i bl.a. havneområder og friluftsområder. Spørsmål om regelverket om arbeidsdykking gjelder. Arbeidstilsynets tilbakemelding:
- at regelverket om arbeidsdykking etter en konkret vurdering godt kan tenkes å komme til anvendelse for denne type ryddeaksjoner.
- Siden ca 50 dykkerklubber er med i det planlagte opplegget går vi ut fra at det kan variere noe hvor stor risikoen er, bl.a. avhengig av hvor det skal ryddes, hva slags søppel osv.

Forts:

- «Etter Arbeidstilsynets oppfatning kan rydding av søppel på bunnen etter forholdene innebære en betydelig risiko. I havneområder kan et være miljøgifter på bunnen som frigjøres under arbeidet, tunge gjenstander, steder hvor dykkeren kan sette seg fast osv.»
- Vi vil understreke at dykkerklubbene er selv ansvarlig for å sikre at aktivitetene ligger innenfor rammene av det som sportsdykkere har lovlig anledning til å utføre.

Til slutt:

- Aktørene er selv ansvarlig for å vurdere om arbeidsmiljøloven med forskrifter gjelder.
- Eventuelt benytte juridisk ekspertise og dokumentere vurderingene.
- Arbeidstilsynet veileder, men gir ikke forhåndsuttalelse.
- Vi kan konkludere etter tilsyn, særlig aktuelt etter ulykker.
- Et råd: Å være føre var og benytte yrkesdykkere hvis risikoen er høy eller man er i tvil.